

Article Arrival Date

11.05.2021

Article Type

Research Article

Article Published Date

25.07.2021

Doi Number:<http://dx.doi.org/10.51296/newera.90>

ATATÜRK'ÜN ENDÜSTRİYEL SOSYAL HİZMET UYGU LAMALARINA HAK TEMELLİ KATKISI

ATATURK'S RIGHT-BASED CONTRIBUTION TO INDUSTRIAL SOCIAL WORK PRACTICES

Büşra GÜLER

Yüksek Lisans Öğrencisi, Manisa Celal Bayar Üniversitesi Sağlık Bilimleri Enstitüsü Sosyal Hizmet Anabilim Dalı, busragulershu@gmail, 45030 Uncubozköy Manisa/ Türkiye, <https://orcid.org/0000-0002-5513-700X>.

Buğra YILDIRIM

Doç. Dr., Manisa Celal Bayar Üniversitesi Sağlık Bilimleri Fakültesi Sosyal Hizmet Bölümü, bugra.yildirim@cbu.edu.tr, 45030 Uncubozköy Manisa/ Türkiye,

<https://orcid.org/0000-0002-2840-3624>

ÖZET

Sosyal hizmet mesleği değişimi, gelişimi ve özgürleşmeyi destekleyen, bireylerin güçlenmesini temel alan, sosyal refahı arttırmayı amaçlayan bir meslektir. Sosyal adalet, insan hakları, farklılıklara saygı, sosyal hizmet için temeldir ve endüstri alanı sosyal hizmetin çalışma alanlarından biridir. Sosyal hizmet uygulamaları; Sanayi Devrimi sonrası artan yoksulluk ve sosyal sorunlara bir çözüm bulabilmek amacıyla temelde gönüllü kişilerin uygulamaları ile başlamıştır. Yirminci yüzyılın başlarında bilimsel yöntem ve uygulama becerilerinin önem kazanması ile sosyal hizmet eğitimi veren okullar açılmış, sosyal hizmet mesleği profesyonel bir meslek alanı haline gelmiştir. Ülkemizde sanayi Atatürk ve Cumhuriyet Dönemi ile birlikte gelişmeye başlamış, işçi sınıfı bu dönemde oluşmuştur. Üretimde verimliliğin artırılması, sanayide elde edilen başarının sürdürülmesi için işçi sınıfına haklar verilmiştir. Atatürk döneminde işçilere verilen hak temelli hizmetler ülkemizde sosyal hizmet eğitimin gelişimine zemin hazırlamış, sosyal hizmet mesleğinin hayırseverlikten profesyonel bir meslek alanı haline gelmesine katkı sağlamıştır. Meydana gelen gelişmeler sonucunda sosyal hizmet eğitimi 1959 tarihli, 7355 sayılı Sosyal Hizmetler Enstitüsünün Kurulmasına Dair Kanun sonrasında 1961 yılında kurulan Sosyal Hizmetler Akademisi ile başlamıştır. Bu bildiri de Atatürk ve Cumhuriyet Dönemi'nde yapılan endüstriyel uygulamalar, çalışma yaşamı ve endüstriyel sosyal hizmet konuları ele alınmış, Atatürk'ün endüstriyel sosyal hizmet uygulamalarına katkısını hak temelli sosyal hizmet perspektifiyle gözden geçirmek amaçlanmıştır.

Anahtar Sözcükler: Atatürk, Hak Temelli Hizmetler, Endüstriyel Sosyal Hizmet

ABSTRACT

The social work profession is a profession that promotes change, development and emancipation, relies on the empowerment of individuals, and seeks to increase social welfare. Social justice, human rights, respect for differences are fundamental to social work, and the industry area is one of the working areas of social work. Social work practices began with the practice of volunteer people to find solutions to rising poverty and social problems after the Industrial Revolution. At the beginning of the 20. century, schools providing social work education with the importance of scientific methods and practical skills were opened, and the profession of social work became a professional profession. In our country, with the period of Atatürk and the Republic, industry began to develop, and during

this period, the working class was formed. The working class has been given the right to increase productivity in production and to continue the success achieved in industry. Rights-based services provided to workers during the Atatürk period laid the foundation for the development of social work education in our country and contributed to the transformation of the social work profession from philanthropy to a professional profession. As a result of the developments, in 1959, the Law No. 7355 on the establishment of the Institute of Social Services was passed, and then Social Work Education began with the Academy of Social Services, which was established in 1961. In this statement, industrial practices, working life and industrial social work issues made during Atatürk and the Republic were discussed and it was aimed to review Atatürk's contribution to industrial social work practices from the perspective of rights-based social work.

Keywords: Ataturk, Rights Based Services, Industrial Social Work

1.GİRİŞ

Sosyal hizmet mesleği, temelini insan haklarından alan, dezavantajlı bireylerin ve grupların toplumda özgür bir şekilde var olmasını, hizmetlere eşit şekilde ulaşmasını amaçlayan, tüm bireylerin özgür bir şekilde insan onuruna yakışır bir hayat yaşamasını hedefleyen bir meslektir. Sosyal hizmet mesleği bireylerin işlevselliğini ve potansiyellerini geliştirmeyi amaçlar. Savunuculuk, ayrımcılık karşıtlığı, sosyal adalet, güçlendirme, baskı karşıtlığı, hak temelli yaklaşım gibi temel kavramlarla da yakından ilgilidir. Hak temelli yaklaşım; bireylerin özgürlüğü, kimlik ihtiyaçlarının karşılanması, güvenliği, uygun şartlarda yaşaması, gıdaya erişim sağlaması, kalacak yer, yiyecek, kıyafet, ücretsiz sağlık ve eğitim gibi haklara erişimini kapsamaktadır. Temel ihtiyaçların karşılanmaması gibi konularda hak temelli yaklaşım kaynakların eşit paylaşılıp paylaşılmadığına dahil olmaktadır. Hak temelli sosyal hizmet uygulamaları hem makro politikalara katkı sağlamakta hem de bireyle mikro düzeyde fark oluşturmaktadır (Örgen, 2017). Sosyal hizmet uzmanları endüstri alanı da dâhil olmak üzere birçok alanda sosyal refahı arttırmak için çalışmaktadırlar.

Çalışan ve işveren refahı, insan onuruna yaraşır çalışma koşullarının oluşturulması, hak temelli politikaların uygulanması sosyal hizmet uygulamasının amaçlarındandır. Cumhuriyetin ilanı ile birlikte yeni bir devlet kurulmuş, toplumsal düzeyde birçok yenilik ve değişim meydana gelmiştir. Atatürk ve Cumhuriyet Dönemi ile birlikte endüstriyel uygulamalar gelişmiş, işçi sınıfı doğmuştur. Sanayinin hızla gelişmesi, devletin üretimde aktif rol alması ile birlikte çalışma hayatına katılım sağlayan bireylerin hakları birçok düzenleme ile güvence altına alınmaya çalışılmış, işçi verimliliğinin artırılması amaçlanmış, işçi ve işveren faydasına uygulamalarda bulunulmuş, işçinin talepleri göz ardı edilmemiş, haklarını savunabilecekleri alanların oluşturulduğu görülmüştür. Bu dönemde sosyal hizmetin ülkemizde gelişmemiş olması sebebiyle yapılan uygulamalar sosyal hizmet perspektifiyle gerçekleşmemiş olsa da Atatürk'ün gündeme getirdiği hak temelli uygulamalar sosyal hizmetlerin gelişimine büyük katkı sağlamıştır. Atatürk döneminde gelişen ve sosyal hizmet mesleğinin Türkiye'de gelişimine katkı sağlayan bir diğer önemli olay ise Türk Devleti'nin Milletler Cemiyetine üye olmasıdır. Birleşmiş Milletlerinde temelini oluşturan Milletler Cemiyeti İkinci Dünya Savaşı'ndan sonra Birleşmiş Milletler olarak faaliyetlerine devam etmiştir. Türkiye'de sosyal hizmet eğitimi ise İkinci Dünya Savaşı sonrası Birleşmiş Milletlerden gelen yetkililerinde çalışmalarını ile gelişme göstermiştir. 1959 yılında yoksulluğu araştırmak, çocuk koruma hizmetlerini geliştirmek, yapılacak sosyal hizmetleri belirlemek amacıyla Sosyal Hizmetler Enstitüsü kurulmuştur (Yeler, 2019). 1961 yılında Sosyal Hizmetler Enstitüsüne bağlı olarak alanında uzman kişileri yetiştirmek üzere Sosyal Hizmetler Akademisi kurulmuş, 1967 yılında ise Hacettepe Üniversitesi Sosyal Çalışma Yüksekokulu açılmış, iki yıl sonra Sosyal ve İdari Bilimler Fakültesi'nde sosyal çalışma bölümüne dönüştürülmüştür (Karataş ve Erkan, 2002).

2.ATATÜRK VE CUMHURİYET DÖNEMİ ENDÜSTRİYEL UYGULAMALARIN TEMELLERİ

19. yy sonları 20. yy başlarında Osmanlı Devleti'nin sürekli savaşta olması ve nüfusun azalması mevcut ekonominin gerilemesine sebebiyet vermiştir. Osmanlı imparatorluğunun çöküş aşamasındaki mevcut sanayi bağımlılığı, tarımda çağın gerisinde tekniklerle üretim yapılmaya çalışılması, Duyun-u Umumiye'den kalan borçlar, mevcut sanayi kuruluşlarının gayri Müslimlere ait

olması, tüketim mallarının ham maddelerinin ithal ediliyor olması mevcut ekonominin yokluklar içinde olduğunu bizlere göstermektedir. Cumhuriyetin ilk yıllarına ve daha sonraki yıllara da damgasını vuran ekonomik anlayış kazançların milli olmayan faktörlerden milli faktörlere aktarılmasını anlatan milli iktisat görüşü ile milli özel girişimciliği desteklemek amaçlanmıştır (Özçelik ve Tuncer, 2007). Maliye politikasında ise denk bütçe- düzgün ödeme ilkesi benimsenmiştir (Eroğlu, 2007). Hedef Türk milletini çağın uygarlık seviyesine ulaştırmaktır. Ancak mevcut toplumun geçimini ilkel tarım yöntemleri ile sağlaması, eğitim seviyesinin düşük ve toplumun yoksul olması, ithal ürünlerin alınmasını belirten bir gümrük rejiminin olması, demir ve deniz yollarının yabancı şirketlere verilmesi, Duyun-u Umumiye borçları sebebiyle ticari faaliyetleri son derece kısıtlanmış olması acil iktisadi reformların uygulanmasını gerekli kılmıştır. Ekonomik ve endüstri alanındaki sorunların, konuşulması, tartışılması, çözümlenebilmesi bir politika geliştirilebilmesi için 1923'te İzmir İktisat Kongresi düzenlenmiştir. Ayrıca belirtmek gerekir ki 1923'ten 1929'a kadar olan süreçte gelişen ekonomik, siyasi ve sosyal gelişmeler endüstriyel uygulamaların acil önlemler şeklinde biçimlenmesini gerekli kılmıştır (Özçelik ve Tuncer, 2007). Atatürk dönemi endüstriyel uygulamaları etkileyen iki temel unsur bulunmaktadır. Bunlardan biri İzmir İktisat Kongresi bir diğeri ise Lozan Barış Antlaşmasıdır. Bu sebeple alt başlıklar halinde iki konuya da değinilecektir.

2.1. İzmir İktisat Kongresi

Atatürk ekonomisi ve endüstriyel uygulamaların adımlarını Kurtuluş savaşından itibaren atmaya başlamıştır. Kongre Lozan Konferansına ara verilen 17 Şubat -4 Mart 1923 tarihlerinde İzmir'de gerçekleştirilmiş olup bu kongreye çiftçi, tüccar, sanayici ve işçi temsilcilerinden oluşan toplam 1135 temsilci katılmıştır (Özçelik ve Tuncer, 2007). İşçilerin işçi grubu olarak katılması ve taleplerini böyle bir kongrede dile getirebiliyor olmaları çalışma hayatı ve endüstriyel uygulamaların gelişiminde önemli bir yer teşkil etmiştir.

Kongrenin iki temel amacı bulunmaktadır. Birinci amaç tüccar, çiftçi, sanayici ve işçilerin sorun ve taleplerini belirlemek, bu kişilerin siyasal kadro ile bütünleşmesini gerçekleştirmek, ikincisi ise yabancı sermayelere Türkiye ekonomisinin gelecekte alacağı durumu anlatmaktır. Kongrenin düzenlendiği tarihe bakıldığında ekonomiye verilen önemin derecesini anlamak mümkündür. Kongrede ilk olarak nasıl bir ekonomik yapılanmanın gerçekleştirileceğini, bu iktisadi yapılanma gerçekleşirken iktisat siyasetinin nasıl bir faktör olarak yer alacağını anlatan Misak-ı İktisadi kabul edilmiştir. Kongrede katılımcılar; sanayi ve endüstriyel uygulamaların gelişmesini amaçlayan; özel girişimi destekleyen ve koruyan, vergilerin azaltılmasına olanak veren, çalışanlara yeni sosyal haklar tanıyan, özel mülkiyet haklarına saygılı bir ekonomi oluşturmak üzerine anlaşmışlardır. Kongrede ayrıca devletin özel girişimin endüstriyel uygulamalarını arttırabilmek için karayolu, demir yolu, liman inşası, haberleşme ağının geliştirilmesi, ticaret ve sanayi bankalarının açılmasına öncülük etmesi daha sonra bu yapıların özel girişime devredilmesi konusunda destek sağlaması konusunda fikir birliğine varılmıştır.

2.2. Lozan Antlaşması

Kurtuluş Savaşı sonrası imzalanan, Yeni Türk Devleti'nin varlığını simgeleyen, Atatürk ve Cumhuriyet dönemi uygulamalarını derinden etkileyen, dışa açık bir iktisat politikasının izlenmesine neden olan gelişmelerden bir diğeri de Lozan Antlaşmasıdır (Ertan, 2016). Lozan'da çözüme kavuşturulacak konular üç başlıkta ele alınmıştır. Bunlar; toprak sorunları, kapitülasyonlar ve azınlıklar, iktisadi ve mali konulardır. Her bir konu için sorumlu ayrı bir komisyon oluşturulmuştur (Özdemir, 2013). Komisyon görüşmelerinin tamamlanmasının ardından Lozan Antlaşması imzalanmış; sınırlar, Ege adaları, boğazlar, savaş tazminatları, Duyun-u Umumiye borçları, kapitülasyonlar, kabotaj hakkı gibi ekonomiyi derinden etkileyen konuların neticelendirilmiştir (Özdemir, 2013). Lozan ile birlikte kapitülasyonlar kaldırılmıştır ancak Osmanlı Devletine ait Borçlar Türkiye Cumhuriyeti'ne devredilmiştir (Ulusoy, 2017). Lozan'ın gümrüklere dair sınırlamaları endüstriyel uygulamaların önünü kesen başka bir etmen olarak karşımıza çıkmıştır. Ayrıca bu antlaşma, Türk Devletinin bağımsızlığının tanınması açısından oldukça önemlidir.

3. ATATÜRK VE CUMHURİYET DÖNEMİ ENDÜSTRİYEL UYGULAMALAR

Cumhuriyetin ilanından sonraki ilk yıllarda devlet, direkt olarak ekonomik uygulamalara girmemiş, özel sektörü yatırım yapmaya teşvik etmeye çalışmıştır. Ancak devlet, özel sektöründe imkanlarının kısıtlı olduğunun bilincine varmış endüstriyel uygulamalara-müdahil olmak durumunda kalmıştır. 1923-1929 yılları arasında yapılan endüstriyel uygulamalar İzmir İktisat Kongresi'nde kabul edilen kararlar neticesinde şekillendirilmiştir. Türkiye İş Bankası, Türkiye Sanayi Kredi Bankası, Emlak ve Eytam Bankası, Ziraat Bankası, Merkez Bankası gibi bankalar bu yıllarda aktif olmuşlardır. Bu dönemde Osmanlı'dan kalan vergiler hususunda da düzenlemeler yapılmış, Aşar Vergisi kaldırılmıştır, Aşar vergisinden oluşan kayıpları önlemek, devletin gelirlerini arttırmak amacıyla Osmanlı Devleti'nden arda kalan tekellerin millileştirilmesi sağlanmıştır. Yine yabancıların elinde olan demiryolları devletin ekonomik faaliyetleri sonucunda millileştirilmiş, yeni demiryolu yapımına başlanmıştır, ekonomik gelişimin ilerlemesinde ulaşımın sunacağı katkının büyük olacağı öngörülmüştür. 1926 yılında Kabotaj Kanunu ile deniz ticaretinin gelişimi için adımlar atılmıştır (Ulusoy, 2017).

Atatürk Döneminde gerçekleştirilen endüstriyel uygulamalar ve iktisad politikasını etkileyen bazı olaylar aşağıdaki gibidir:

- Kayseri uçak fabrikası, Ereğli ve Nazilli Bez Fabrikası, Uşak Şeker fabrikası, Gemlik Suni İpek Fabrikası, Bursa Merinos Fabrikası, Eskişehir Şeker Fabrikası, Kayseri İplik ve Bez Fabrikası, Divriği Demir Madenleri, Murgul Bakır işletmesi, Paşabahçe Şişe Cam Fabrikası, Malatya İplik ve Bez Fabrikası gibi işletmeler kurulmuştur.

- 1933 yılında Sümerbank, 1935 yılında Etibank Atatürk'ün talimatıyla kurulmuş, Telgraf şirketi ve İzmir Telefon İşletmesi devlete devredilmiş, telefon şirketi de 1936 yılında devletin idaresine geçirilmiştir, vapurculuk şirketi ile anlaşma yapılmış bütün kabotaj denizyolları idaresine geçirilmiştir.

1923-1929 yılları arasında özel girişime öncelik verilmiş ancak Türk endüstrisinin istenen gelişmeyi gösterememesi üzerine 1932 sonrasında devlet; devletçi endüstrileşme sürecine girmiştir. 1934 yılında faaliyete geçen birinci beş yıllık kalkınma planı; hammaddesi Türkiye'de bulunan malların üretimine öncelik verilmesini, gereksinim duyulan hammaddenin ülke içinde üretilmesini, özel sektöre yatırım yapmaya imkân verecek bir sanayileşme planını içermiştir. Ancak bu yıllarda sanayide kullanılacak ekipmanların ve nitelikli iş gücünün yetersizliği mevcut planlamayı olumsuz etkileyen etmenlerdendir (Vural, 2008). Tüm bunlara rağmen yeni kurulan Türkiye Cumhuriyeti 1929'da %9.9'unu oluşturan sanayiden elde edilen cari gelirin payı 1939'da % 18.3'e yükselmiştir. Ülke temel ihtiyaçları olan unu, şekeri ve dokumayı tamamıyla kendi kurduğu işletmelerde üretmeye başlamıştır. Büyük Ekonomik Buhan Dönemi'nde, Osmanlı borçlarının varlığı ve hızlı artan nüfus artışına rağmen, yeni kurulan bir ülke konumundaki Türkiye Cumhuriyeti için gerçekleştirilen uygulamalar oldukça büyük bir başarıdır (Deniz, 2005).

4. ENDÜSTRİYEL SOSYAL HİZMETİN TARİHSEL GELİŞİMİ

18. yüzyılda buhar gücüyle çalışan makinelerin üretilmesi ile başlayan sanayi devrimi ile birlikte küçük işletmelerin ve atölyelerin yerini büyük fabrikalar almaya başlamıştır. Fabrikalarda çalışan işçiler çok ağır şartlarda çalışmak zorunda kalmışlardır. Artan çalışma saatleri, sağlık koşulları gözetilmeyen iş yeri ortamı, düşük ücretler sonucunda bireyler 19. Yy sonlarına doğru bilinçlenmeye başlamış, birlik olma ve hak arama sürecine girmiştir. Endüstrileşme, demokrasi, hak arama, hak savunuculuğu, sosyal hizmet gibi kavramları doğurmuş gelişmesine katkı sağlamıştır (Demir vd., 2018).

Endüstriyel sosyal hizmet alanında yapılan çalışmalar Amerika'da başlamıştır. 1800'lü yılların sonuna doğru Amerika'da artan kadın iş gücü, ağır çalışma koşulları, olumsuz çalışma şartları devlet düzenlemelerinin çalışanların refahını yükseltmeye yönlendirmesi ve işçi örgütlerinin oluşması işverenleri harekete geçirmiştir. İşçi ve işveren arasındaki sorunların çözümü, iletişimin güçlendirilmesi noktasında yeni bir çalışana ihtiyaç duyulmuştur (Zastrow, 2016). Bu ihtiyaç refah sekreterleri desteğiyle, grup çalışmaları ve bireysel çalışmalar yapılarak çözülmeye çalışılmıştır. Ayrıca refah sekreterleri; işe alma, personelin değerlendirilmesi, ücretin belirlenmesi gibi konularda

da çalışmalara katılım sağlamışlardır. Ancak işçiler bu kişilerin muhbir olduğunu, işverenlerle çalıştığını, sendikalaşmaya karşı olduklarını düşünmüşler bu yüzden bu kişilerle çalışmak istememişlerdir. İkinci dünya savaşından sonra azalan erkek nüfusu ile birlikte kadınlar, göçmenler ve çocuklar çalışma hayatının ana faktörleri olmuşlardır. Bu yeni işçilerin uyumu konusunda sosyal hizmet uzmanlarına ihtiyaç duyulmuştur, uçak, mühimmat, gemicilik gibi alanlardaki sendikalar sosyal hizmet uzmanı istihdam etmişler, uzmanlar işçilerin haklarını savunma noktasında etkili olmuşlardır. Hak savunuculuğu rolü sosyal hizmet uzmanlarının kabul edilme, işçilerle uyum içinde çalışma durumuna olumlu bir etki sağlamıştır (Demir vd., 2018).

1960'lı yılların ortalarında Amerika'da iki şirketin sosyal hizmet uzmanı istihdam etmesi ve ruh sağlığı birimi kurması endüstriyel sosyal hizmetin gelişimine büyük katkı sağlamış, endüstriyel sosyal hizmetin büyüme ve gelişme dönemi olmuştur. 1970'li yıllarda ise şirketler sosyal devlet anlayışıyla hareket etmiş, işçilerin üretiminden daha da verim almak amacıyla endüstriyel sosyal hizmet uzmanı istihdam etmişlerdir (Ulu ve Küsmez, 2020). Yine bu dönemde endüstriyel alandaki problemlere çözüm niteliğinde olan kanunlarda çıkarılmıştır. Çalışanların sağlığında meydana gelen olumsuz durumlar, iş yerinde meydana gelen kazalar, ekonomik problemler, aile için problemler, ailenin sosyalleşmesi, uyum gibi konularda çalışmalar yapılmıştır. Akademik alanda da Amerikan Sosyal Hizmet Uzmanları Derneği bu konu ile ilgili hem pilot uygulama çalışmaları hem de araştırmalar yaparak literatüre katkı sağlamıştır (Demir vd., 2018).

Ülkemizde ise endüstriyel sosyal hizmet alanında sınırlı kaynak bulunmaktadır bu alanda yapılan çalışmalar artırılmaya çalışılmakta, üniversitelerde endüstriyel sosyal hizmet ile ilgili dersler verilmektedir. Sahada yapılan araştırmalarda ise endüstriyel sosyal hizmet uzmanı istihdamı ile ilgili çok az veri bulunmaktadır. Bu verilerde ise kişinin idari personel olarak görev yaptığı görülmektedir (Demir vd., 2018). Son tahlilde sosyal hizmet mesleği; değişimi, gelişimi ve özgürleşmeyi destekleyen, bireylerin güçlenmesini temel alan, sosyal refahı arttırmayı amaçlayan bir meslek olarak tanımlanmaktadır. Sosyal adalet, insan hakları, farklılıklara saygı, sosyal hizmet için temeldir ve endüstri alanı sosyal hizmetin çalışma alanlarından biri olarak kabul görmektedir. (IFSW, 2014).

5. ATATÜRK DÖNEMİ ENDÜSTRİYEL UYGULAMALAR VE ENDÜSTRİYEL SOSYAL HİZMET

Atatürk; Cumhuriyetin kuruluş yıllarından itibaren işçilerin hakları ve sorunlarına büyük önem vermiştir. Kurtuluş savaşı devam ederken çalışma koşullarının çok yetersiz olduğu bilinen Zonguldak ve Ereğli Havzası ile ilgili 1921 tarihli iki kanun çıkarmış, işçilerin yararına uygulamalarda bulunmayı, işçilerin çalışma koşullarını iyileştirmeyi hedeflemiştir. Çıkarılan her iki kanunda zorla çalıştırma, çalışma süresi, çalışma yaşı, asgari ücret, işçilerin eğitimi gibi konular oluşturulan maddeler ile koruma altına alınmıştır. En küçük çalışma yaşı 18, günlük çalışma saati 8 saat olarak belirlenmiştir. Fazla çalışmaya ek mesai verilmesi, işçilerin konaklaması için konutlar yapılması, kararlaştırılmıştır. Çalışanın sağlık sorunu yaşaması durumunda ücretsiz tedavi edilmesi, kazanın ölümle sonuçlanması halinde ise ailesine tazminat ödenmesi gerektiği belirlenmiştir (Dilik, 1985).

Cumhuriyetin ilk yıllarında çalışma hayatını erkek nüfus oluşturmaktadır ancak erkek nüfus 1. Dünya Savaşı ve Kurtuluş Savaşına katıldığı ve birçoğu hayatını kaybettiği için çalışabilecek nüfusta ciddi bir azalma yaşanmıştır. Kurtuluş Savaşının sonlanmasından yıllar geçmesine rağmen kadın nüfusu erkek nüfusundan fazladır beş yılı aşkın süre sonucunda erkek nüfusu artmaya başlamıştır. 1927 yılında %39.3 düzeyinde işsizlik saptanmış, bu oranın Cumhuriyetin kuruluş yılı olan 1923'ten daha da kötü olduğu belirtilmiştir. İşsizliğin bu denli fazla olması ekonominin içinde bulunduğu vahim durumu bizlere göstermiştir. Ancak yıllar içinde nüfusun artması endüstriyel uygulamaların artırılması, sanayi yatırımlarının çoğalması ile işsizlik oranında azalma meydana gelmiştir (Deniz, 2005).

1927 yılının verilerine göre Türkiye nüfusu tarımsal üretime dayalı ortalama 1-5 kişinin çalıştığı küçük atölyelerde çalışmaktadır. Erkek nüfusun az olması sebebiyle kadın ve çocuklar çalışma hayatında önemli bir yer tutmaktadır. Avrupa'da hedeflenen büyük fabrikalarda üretime geçme düsturu Osmanlı'da meydana gelmemiş, Cumhuriyet Döneminin ilk yıllarında ise gerçekleşmemiştir.

Cumhuriyet Döneminde çalışma yaşamını ve endüstriyel uygulamaları etkileyen ilk yasa düzenlemesi 1924 Anayasası'dır. Özellikle çalışma hayatının nasıl şekilleneceğini belirten bir maddesi yoktur lakin 70. maddesi, kendi edindiği malı kullanma, dernek kurma, çalışma, mülk edinme, ortaklık kurma gibi hakları düzenlemektedir. Bu yönüyle 1924 Anayasası hem endüstriyel uygulamalar hem de çalışma yaşamının başlangıcı olarak kabul edilmektedir. Yine bu dönemde 1924 tarihli Hafta Tatili Kanunu, 1926 tarihli Medeni Kanun, 1926 tarihli Borçlar Kanunu ile çalışma yaşamı kanunlarla belirlenmeye ve düzenlenmeye çalışılmıştır (Deniz, 2005).

Atatürk Dönemi'nde kadın, çocuk ve bütün işçilerin haklarını koruyan bir diğer düzenleme ise Umumi Hıfzıssıhha Kanunu'dur. Hamile kadınların doğumdan önce ve sonra üçer hafta çalışması, 12 yaşındaki çocukların sanayi ve maden gibi işletmelerde çalışması, 12-16 yaş arasındaki çocukların gece mesaisi ile günde sekiz saatten fazla çalışması yasaklanmıştır. Türkiye Cumhuriyeti 1932 yılında Milletler Cemiyeti'ne katılımıyla birlikte Uluslararası Çalışma Örgütü (ILO) üyeliğine de katılmıştır (Dilik, 1985).

Endüstriyel uygulamaların artış göstermesi, sanayinin gelişmesi ile birlikte işçi nüfusunda ciddi bir artış olmuştur. İşçi ve işveren arasındaki hakların düzenlenmesi için 1936 yılında 3008 sayılı İş Kanunu kabul edilmiştir. Kanun sosyal sigortalara ilişkin temel ilkeleri içinde barındırmıştır (Güvercin, 2004). Tarım işçisi ve fikir işçileri bu kanunun dışında tutulmuş, sanayi alanında çalışanlar kapsama alınmıştır. Sanayinin gelişmesiyle birlikte bu kanun bir ihtiyaç olarak görülmüş, sanayi politikasına olan güvenin artmasına fayda sağlamıştır (Deniz, 2005).

Sosyal hizmet endüstrileşmeyle gelişmiş bir meslektir. Atatürk ve Cumhuriyet Dönemi endüstriyel uygulamalar hak temelli sosyal hizmet perspektifinden gözden geçirildiğinde sosyal hizmetin hak temelli bakış açısının dönemin koşulları içerisinde yer bulduğunu, gelişen endüstri uygulamalar içerisinde sektörün öznesi konumunda olan işçilerin haklarının devlet eliyle korunmaya çalışıldığı görülmektedir. İzmir İktisat Kongresi'nde verilen kararlarda işçi grubunun aktif yer alması bu grubun kongreye özellikle davet edilmiş olması hizmeti sunan ve hizmetten etkilenen kesimlerin eşitliğini vurgulamış, katılımcı bir yaklaşım sergilendiğini göstermiştir. Sosyal hizmet mesleği de işçi ve işveren arasındaki sorunları her iki tarafın bakış açısı ile inceleyerek tarafları ortak bir payda da ve mümkünse işçinin lehine olacak kararlarda buluşturmayı amaçlamaktadır. Dönem şartları da göz önünde bulundurulduğunda bu bakış açısı Atatürk'ün endüstriyel uygulamalarında yer bulmuştur.

6. SONUÇ

Atatürk'ün endüstriyel sosyal hizmet uygulamalarına katkısını özetlemek gerekirse; işçilerin ve çalışanların insan onuruna yakışır bir muamele görmesi insana layık uygulamalara taraf olması odağında temel bir insan ve çalışan hakkı olarak ele alınan kararlardan oluşan bir bütün olarak karşımıza çıkmaktadır. Aynı zamanda işletmelere de bu bilinç aşılanarak üretimin sürekliliği esas alınmış, işçinin yararına yorum ilkesi ile sanayi politikaları başarıyla sonuçlanmıştır. Ülkedeki senelik nüfus artışı %11 olmasına rağmen, 1927 –1935 arası işsizlik oranı %39'dan %25'e indirilebilmiş, işletme başına düşen çalışan sayısı ise 1932 yılından sonra kırkın altına düşmemiş, işçi sınıfı oluşmuştur. Cari fiyatlarla oluşan milli gelir 1929-1939 yılları arasında iki katına çıkmıştır. 20. yüzyıl devletlerin iktisadi ve siyasi sorunların çözümüne ilişkin örgütlenmeye başladığı bir dönemdir ve bu dönemde kurulmuş, faaliyetleri geniş alana yayılmış örgütlenmelerden biri de Milletler Cemiyetidir. Türk Devleti, Atatürk Döneminde uluslararası çalışmalara katılmayı amaçlamış, Milletler Cemiyeti'ne 1932 yılında genel kurul kararı ile katılım sağlamıştır. Bunun sonrasında Milletler Cemiyeti'nin bir alt örgütü olan Uluslararası Çalışma Örgütü'ne de üye olmuştur. İlerleyen yıllarda sosyal hizmet eğitiminin gelişmesine büyük katkı sağlayacak bu katılımların temelleri Atatürk Dönemi'nde atılmıştır. İşçilerin temel haklarının korunması, zorla çalıştırılmanın engellenmesi, fırsat eşitliği, örgütlenme hürriyeti gibi konularda işçilerin talepleri dinlenmiş, yapılan kanunlar işçi yararına yorum ilkesi uyarınca düzenlenmiştir (Deniz, 2005).

Atatürk döneminde yapılan endüstriyel uygulamalar ve özellikle endüstri alanında elde edilen başarı sonucunda işçilerin refahının artırılması ve üretimin devamı için düzenlemeler yapılmıştır. Ülkemizde endüstriyel sosyal hizmet alanının gelişmekte olması sebebiyle bu dönem de yapılan uygulamalar her ne kadar sosyal hizmet bakış açısı ile gerçekleşmemiş olsa dahi devlet kurum

refahını, işçinin üretimini, aile içi ilişkilerin düzenlenmesini, toplum örgütlenmesini, sosyal politikayı ve iktisadi gelişmeyi etkilemek amacıyla sosyal ve politik faaliyetlerde bulunmayı içeren uygulamaları hayata geçirmiştir (Duyan, 2010). Endüstriyel alanda elde edilen bu başarı, dünya ekonomik bunalımı ve Osmanlı'dan kalan borçlarının ödenmesi gibi sorunlara rağmen hayata geçirilmiş, mevcut başarı sadece bu yıllar içerisinde kalmamış, günümüz endüstrisinin, iş yaşamının temelini meydana getirmiş, sosyal hizmet mesleğinin ülkemizde profesyonel bir alan olarak gelişmesine katkı sağlamıştır.

KAYNAKÇA

1. Demir, S., Yavru, R., Yavuzdeğer, O., Yetim, G., ve Durgun, B. (2018). Endüstri alanında sosyal hizmet uzmanlarına istihdam oluşturulması sürecinin incelenmesi: Manisa organize sanayi bölgesi örneği (s. 115) [Araştırma]. Celal Bayar Üniversitesi.
2. Deniz, Ö. (2005). Atatürk döneminde çalışma hayatı ve 3008 sayılı İş Kanunu. DEÜ Atatürk İlkeleri ve İnkılap Tarihi Enstitüsü.
3. Dilik, S. (1985). Atatürk döneminde sosyal politika. Ankara Üniversitesi SBF Dergisi, 40(01).
4. Duyan, V. (2010). Sosyal hizmet: Temelleri, yaklaşımları, müdahale yöntemleri. Sosyal Hizmet Uzmanları Derneği.
5. Eroğlu, N. (2007). Atatürk dönemi iktisat politikaları (1923-1938). Marmara Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Dergisi, 23(2).
6. Ertan, T. F. (2016). Sevr ve Lozan Antlaşmaları hakkında karşılaştırmalı bir değerlendirme.
7. Güvercin, C. H. (2004). Sosyal güvenlik kavramı ve Türkiye'de sosyal güvenliğin tarihçesi.
8. IFSW, (2014) (testimony of IFSW). <https://www.ifsw.org/what-is-social-work/global-definition-of-social-work/>
9. Karataş, K., ve Erkan, G. (2002). Türkiye'de sosyal hizmet eğitiminin tarihçesi. Sosyal hizmet sempozyumu, 18-19.
10. Örgen, A. (2017). İnsan Hakları, Sosyal Hizmet ve Mültecilik Üzerine Bir Derleme. Ufkun Ötesi Bilim Dergisi, 17(1), 38-52.
11. Özçelik, Ö., ve Tuncer, G. (2007). Atatürk dönemi ekonomi politikaları. Afyon Kocatepe Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi, 9(1), 253-266.
12. Özdemir, A. U. (2013). Lozan'da başarıyı ölçmek: Konular bazında bir değerlendirme.
13. Ulu, A. S., ve Küsmez, B. (2020). Üniversitelerdeki mobbing davranışının önlenmesinde işyerinde sosyal hizmetin rolü. MEYAD Akademi, 1(2), 110-134.
14. Ulusoy, İ. (2017). Atatürk dönemi iktisadi kalkınma modeli (1923-1938). Akdeniz Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi, 2, 111-174.
15. Vural, İ. Y. (2008). Atatürk dönemi maliye politikaları: Liberal iktisattan karma ekonomiye. Dumlupınar Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi, 20.
16. Yeler, A. (2019). Türkiye'de sosyal politikaların sosyal hizmet eğitimi üzerindeki belirleyiciliği. İmgelem, 3(5), 273-285.
17. Zastrow, C., Aykara, A., Beyazova, A., ve Yakut-Çakar, B. (2016). Sosyal hizmete giriş. Nika Yayınevi.